

LECȚIE DESPRE ANTONESCU

– LICEUL „MIRCEA CEL BĂTRÂN” DIN CONSTANȚA – 1988/1989

Cuvânt înainte

Probabil în 1990 sau în 1991, fostul meu elev Nistor - care, în 1988, era în clasa a X-a a Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța - m-a așteptat la gară, când veneam de la treburile mele din București, și mi-a pus în mână o casetă audio cu explicația: „V-am înregistrat, domnule profesor, la lecția privind România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. - Bravo, Nistore, la Securitate ai dus-o în momentul respectiv? - Nu, domnule profesor, n-am dat-o nimănui, dar am ascultat-o într-un cerc foarte restrâns de colegi ai mei de la un alt liceu, care nu vroiau să creadă ce le spuneam eu despre profu' de istorie”.

Elevul Nistor, fiul lui Dan Nistor, medic și poet, era unul din cazurile speciale. Cufundat, până la urechi, în probleme tehnice, electrice, electronice, mecanice, venea la ore și-și vedea tot de motorașele lui. Eu m-am înțeles bine cu el. Dacă nu era dispus să dea în ziua respectivă teza la istorie, de pildă, o dădea atunci când vroia. N-a copiat niciodată. Era un băiat onest și curat la suflet¹.

Vreau să spun că, la liceu, n-am predat niciodată după manualul oficial de istorie. Dar, îl aveam la îndemână. În cei aproape cinci ani, cât am fost profesor la „Mircea”, nu m-a inspectat nimeni, niciodată. Eram solicitat în comisii pentru examene de gradul I, dar delegația nu-l numea pe „Gh. Dumitrașcu - dr. în istorie”, ci pe „profesorul de gradul I Gh. Dumitrașcu.” Mici răutăți administrative.

Revenind la lecțiile mele. În numeroase cazuri, ignorând cu totul programa și didactica, predam, mai ales la clasele a X-a și a XII-a, în felul introducerii la cursul universitar, predam integral o problemă, în două sau trei ore, și, apoi, pregăteam discutarea acesteia, o oră sau două, pe baza unui plan de seminar, cu bibliografie foarte accesibilă, cărți și reviste, de cele mai multe ori, chiar din biblioteca mea. Acestor

* Universitatea „Ovidius” Constanța.

¹ Pentru a-l înțelege mai bine pe Gheorghe Dumitrașcu, profesor de istorie la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța, între septembrie 1984-vara lui 1990, vezi Gh. Dumitrașcu, *Jurnal de credință și speranță. Constanța 20 mai 1982-20 decembrie 1999*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 1996, *passim*.

ore le spuneam „ore de discuții”. Niciodată n-am scos un elev la lecție, la tablă. Niciodată n-am ridicat pe cineva să răspundă în picioare. Pentru că nu întrebam. Noi discutam. Elevii comentau, având pe bancă fișe, conspecte, cărți și chiar manualul. În cazul de față, era o asemenea lecție, parte a unui curs de formă universitară.

Pentru cine știe, conținutul manualului de clasa a X-a din anii ultimi ai societății socialiste creează posibilitatea comparației. Ce le vorbeam eu elevilor, ce era în manuale și în programe. Mai ales în probleme grave ale istoriei contemporane: „Insurecția armată antifascistă și antiimperialistă de la 23 august 1944”, fel de fel de eliberări, Regimul antonescian, problema prizonierilor de război sovietici, englezi și americani, problema evreiască și altele asemenea. În fine, monarhia, partidele politice și tot ce ține de pregătirea așa zisei insurecții.

Nu sunt sigur că mica mea „rebeliune” în problemă, ținută ca lecție de tip universitar, n-a ajuns la urechile Securității. De altminteri, într-o „fereastră”, ducându-mă la o cafea la restaurantul „Zorile” de lângă Liceul „Mircea”, am fost întrebat de un ofițer, pe care-l bănuiam a fi de un anume fel: „Ce mai faci, profesore?” Am răspuns în felul meu: „Lupt cu dușmanul de clasă”. La care, mi s-a dat replica: „Mai bine ai fi atent la dușmanul din clasă”. Dar n-am avut niciodată vreo problemă de acest fel din partea „organelor”².

Aceasta este, ca să zic așa, „nota informativă” după care prezumtivul cititor poate să se avânte în paginile care urmează, lecție³ ținută „domnilor” elevi și „domnișoarelor” eleve⁴.

„Domnilor,

Hitler l-a preferat pe Antonescu, pentru că acesta a garantat liniștea în țară, oferea Germaniei un potențial economic exploatat normal, armata română și avantajele strategice substanțiale. De altminteri, și încheiase un pact al petrolului. Este limpede că Hitler a fost în stare să sacrifice factorul ideologic pentru un factor practic, conștient, de tactică...îmi scapă mereu formula asta, a fost un practicant, un pragmatic.

Rebeliunea „legionară” a fost lichidată în două zile...legionarii au trebuit să iasă cu mâinile ridicate, iar liderii lor au fost reținuți de nemți, care i-au

² Oricum, pentru a înțelege și mai bine spiritul epocii, vezi Gh. Dumitrașcu, *Un episod cu semnificații târzii: „Clubul 12+1”, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, IX, 2006-2008, p. 365-378.*

³ Caseta originală se află în posesia mea, într-o colecție de asemenea casete audio. Textul a fost descifrat și dactilografiat de Ana Preda, secretar șef al Comisiei de Învățământ și Cercetare Științifică a Senatului, 1998-1999. Nu am intervenit cu nimic pe text.

⁴ Antologic: Într-o pauză, elevi ai unei clase din care ieșeam, către alții, din clasa la care intram: „Piedone e șucărit. Iar ne-a zis <<tovarăși>>”.

duș în Germania. Nemții i-au duș în Germania, unde i-au ținut într-un fel de domiciliu forțat, într-un fel de lagăr, ca sperietoare pentru Antonescu. Horia Sima a fugit o dată și Antonescu a făcut un scandal enorm, încât Hitler a trebuit să-și ceară scuze.

Vreau să înțelegeți, domnilor, că Hitler nu l-a ajutat pe Antonescu. Hitler l-a preferat, ceea ce nu înseamnă că l-a ajutat. L-a ajutat prin faptul că nu a sprijinit Garda de Fier, l-a ajutat în sensul că cele două divizii aflate în România, înarmate până-n dinți, n-au trecut de partea Gărzii de Fier. Atâta doar, neutralitatea...neutralitatea á propós de acest conflict.

Domnilor, între ianuarie 1941 și 23 august 1944, în România, a fost instaurată o dictatură personală, dictatura antonesciană, având serioase - sau doar unele - elemente de dictatură fascistă, mai ales în legislație, dar nepuse în practică.

Vom aminti câteva dintre acele elemente: pedeapsa cu moartea numai pentru grevă, pentru încetarea lucrului, dar și pentru îndemnul la grevă, pedeapsa cu moartea pentru sabotaj, colpotarea zvonurilor se pedepsea extraordinar de dur. Colpotarea zvonurilor: să zicem că se zvonea că <<Antonescu este un idiot și duce România de râpă>>, era un zvon, pentru care aveai foarte mult de suferit.

Ei, bine, să revenim: colpotarea zvonurilor, sabotaj...țărănimea era obligată la muncă forțată, pe pământurile moșierilor, ai căror copii nu prea mergeau pe front. Ai moșierilor. Apoi, în întreprinderi, e drept că cea mai mare parte a muncitorilor n-au mers pe front, dar au fost supuși unui regim militarizat în întreprinderi. Toate întreprinderile fiind conduse de colonei, iar muncitorii sunt supuși regimului militar. Se introduce carcera, se introduce bătaia și pedeapsa cu moartea pentru neexecutarea ordinelor. În plus, se înființează lagărele și au loc numeroase condamnări la moarte.

Domnilor, dacă am judeca după lucrurile acestea, atunci formula de <<dictatură militară fascistă>> ar fi potrivită. Numai că, țin să vă anunț, o mică parte din ceea ce se spune în punctele acestea s-a realizat.

Permiteți-mi să vorbesc și din celălalt punct de vedere, despre unele aspecte care nu se încadrează în această definiție.

Domnilor, în primul rând că Antonescu a dominat fără Garda de Fier și împotriva Gărzii de Fier. Deci, dictatură fascistă fără Gardă și împotriva Gărzii. Creditul acesta este foarte greu de înțeles.

Doi: este adevărat că s-au pronunțat numeroase condamnări la moarte. Dar, trebuie să spunem că, în timpul lui Hitler, pentru chestiuni politice, pentru atitudini politice, n-au fost condamnați mai mult de 40-50 de oameni.

Domnilor, vă rog să fiți atenți. Pentru războiul pe care noi îl aveam cu rușii, un război ideologic, <<război împotriva bolșevicilor>>, <<război al crucii împotriva bolșevicilor>>, ca să omori 50 de oameni - cel mult -...vă dau cifra supermaximă. Au avut loc nemulțumiri ale muncitorilor, au fost arestări, dar nu omoruri.

Stimați tovarăși, sigur să s-au înființat lagăre, mai ales pentru evrei, mai ales în Basarabia și în Transnistria. Transnistria e România, adică România de dincolo de Nistru. Este teritoriul pe care noi îl primim, spre administrație, de la nemți, dincolo de Nistru, unde bine știți că exista o regiune serioasă moldovenească.

Doamne, Nistrul nu este o graniță care nu poate fi depășită. Era Prutul granița care nu poate fi depășită, mai ceva decât granița alfabetului. Aceea e mai teribilă decât granița Prutului. Când se va depăși această graniță a alfabetului, românii - care reprezintă 67% din populație, cel puțin -, când vor reveni la alfabetul latin, în momentul acela vor face un mare pas spre bine."

/Intervenție din sala de clasă - dialog imposibil de descifrat între profesor și elevi - aproximativ un minut -./

„Copiilor, vă dați seama că ăia din Piața Roșie înțeleg tot atât de bine ca și noi ce înseamnă cultura românească? Despărțirea de alfabetul ăla și apropierea de alfabetul nostru este încărcarea cu sfânta limbă românească.

Dar nu despre asta vom discuta, ci despre lagăre și Transnistria. Cine erau în lagăr? Comuniști, comisari sovietici - sunt comuniștii care sunt ofițeri politici, politrucii, comisari și evrei. Spre cinstea poporului român, aceste lagăre nu au fost cedate nemților. Numai două le-am pierdut: lagărele de la Rîbnița și Vapniarka. Le-am pierdut, au căzut pe mâna nemților și a fost prăpăd. N-au fost supraviețuitori.

E drept, stimați tovarăși, Antonescu a ordonat ca toate aceste lagăre, pe măsura retragerii frontului, să fie aduse în țară și să nu le lăsăm germanilor.

S-a întâmplat, în 1967-1968, un fapt cu totul și cu totul extraordinar. Pe o iarnă cumplită, avea loc înmormântarea unui colonel român de jandarmi, fost șef a șase sau opt lagăre de prizonieri ruși, comuniști - comuniști români, desigur - și evrei. Ceea ce este extraordinar de important e că acest cortegiu funerar a fost deschis de aproximativ 100 de coroane purtate de deținuți din acele lagăre. Și ei le-au dus, bătrâni acum fiind, pentru comportamentul extraordinar al acestui om. Scrise, nu auzite. Ion Voicu vorbește despre Sabin Motora, așa se numea acel colonel. Așa, ca idee.

Apoi, mai este o chestiune, stimați tovarăși. Despre lagărul de la Târgu Jiu vreau să spun numai atât. Vreau să înțelegeți că lagărele nu erau pentru exterminare, erau lagăre de izolare, i-zo-la-re. Și vom mai vorbi despre ele.

Închipuiți-vă următoarea scenă: lagăre în care se găseau în izolare...și Arghezi și comuniștii.. În lagărul de la Târgu Jiu erau și comuniști și legionari și erau, în același timp, și lideri politici și culturali, de pildă, Arghezi. A scris poemul acela, <<Baroane>>, la adresa lui Kissinger. Și stătea în fața casei, cu valijoara, și era întrebat: <<Domnule Arghezi, pe cine așteptați? - Ehei, aștept Siguranța, doamnă, aștept Siguranța să mă ducă.>>."

/Aproximativ un minut greu de descifrat de pe casetă, dar a cărei idee este că aici a fost și Petru Groza. Pușintel./

„Nu idealizez, dar vreau să spun că nu este vorba despre fascism, despre lagăre, așa cum suntem noi învățați.

Dar, să revenim...

Un alt element: tratamentul aplicat evreilor. România este singura țară aflată sub umbra <<ciumei brune>> - asta ce-o mai fi? -, fascistă, a Germaniei, unde nemții îi eliminau, trimițându-i în lagărele de gazare.

O luăm de sus în jos. N-au fost trimiși.

S-a acordat protecție tuturor, indiferent de concepție, de religie, de politică, de culoare, tuturor celor care se aflau pe teritoriul țării noastre. Circa 250 000 de oameni fugiți din toate lagărele din toată lumea. Cei care au venit pe teritoriul țării noastre, printr-un ordin expres al mareșalului Antonescu, au fost apărați de legile țării: <<Nimic să nu li se întâmple acestor oameni, dacă ei, prin câte au trecut, au fost salvați la noi, cu atât mai mult să găsească protecție>>.

Mai mult decât atât, evreii n-au purtat steaua lui David, n-au purtat steaua galbenă. Ce se întâmplă, domnilor... munca forțată la care i-am supus pe evrei! Țin să vă anunț ce muncă trebuiau să depună cei 100 000 de evrei. 50 000 erau intelectuali și, în virtutea faptului că erau intelectuali, erau scutiți de <<munca obștească>>, <<munca forțată>>. Vreo 20 000 dintre ceilalți au venit cu certificate medicale pentru că jumătate dintre ei erau medici și cea mai mare parte dintre ceilalți au mituit. Pentru că, în țara noastră, se mituiește, probabil că de asta trăim noi în <<mit>>. Și, din munca forțată, au fost câte cinci zile pentru fiecare pe săptămână. Dacă voi considerați că asta-i muncă <<forțată>> și distrugătoare a poporului evreu, atunci consider și eu.

Mai mult decât atât: România este singurul stat din lumea acelei lumi în care a existat o minoritate evreiască, în acel timp, cu profesori evrei și români, cu studenți evrei. E drept, nu cu acest număr. Dar a existat o universitate evreiască. Antonescu a avut numeroase conciliabile, a purtat discuții cu diverși lideri internaționali ai evreilor.

În plus, stimați tovarăși, în teritoriul cedat Ungariei - unde știți bine că am pierdut vreo 90% dintre evreii de acolo - au fost duși... în teritoriul acela, numeroși români din România au ajutat la trecerea în România, salvând câteva mii de evrei.

Este drept, un incident pătează toată chestia asta: masacrul evreilor de la Iași, din iunie 1941. Domnilor, nu este opera noastră. Este opera Gestapoului și a unor legionari. Se zice că a fost amestecat și un soldat. Antonescu a cerut imediat să fie împușcat. Se zice că a fost trimis pe front sau a murit ș.a.m.d.

Ce s-a întâmplat la Iași? Iașiul era imediat în spatele frontului și era o mare aglomerație de evrei. Văzându-i, Gestapo-ul pentru că asta era voința lui...cărui autoritățile i s-au opus hotărât - i-au adunat, vreo 7-8000, i-a suit în vagoane și i-a purtat, zi de vară, prin țară, pe linii, într-o înghesuială

infernală, fără hrană, fără apă, fără nimic, nimic. 3000 dintre ei au murit. Erau percheziții pe care le făceau nemții pe teritoriul nostru, cu evreii noștri. Și aici s-au petrecut multe acte de omenie. Însă, incidentul nu poate fi pus în cârca lui Antonescu. El nu a știut, era mult prea aproape frontul pentru așa ceva.

Domnilor, pe de altă parte, trebuie să spunem în mod deschis că, de fapt, sub Antonescu a existat o Opoziție. O Opoziție pe care <<dictatorul>> a acceptat-o tacit. Îi las pe comuniști la o parte - aici este altă problemă -. Exista o Opoziție burgheză, în frunte cu Maniu și Brătianu, pe care o putea aresta de 50-70 de ori pe zi. Știa tot ce mișcă. Aceasta nu a fost arestată, ci, dimpotrivă, Antonescu a primit scrisorile lor, prin care-l făceau harcea-parcea, și cărora le mai și răspundea. Între altele: <<Domnule Maniu, dacă dumneata crezi că eu conduc prost țara, treci dumneata, ia-ți responsabilitatea și salvează România. Eu sunt generalul Antonescu. Mă pun imediat la dispoziția dumatăle, în calitate de general.>> Maniu n-a vrut. De fapt, n-a venit nici atunci când puterea i-au dat-o comuniștii, n-a venit nici atunci, n-a venit."

/Aici urmează, neclar, o discuție între profesor și elevi/.

Revenim, domnilor. Mai mult decât atât, trebuie să ne imaginăm că Opoziția românească a acționat, în ultimă instanță, cu aprobarea tacită a lui Antonescu sau, cel puțin, cu aprobarea clară a lui Mihai Antonescu, pe care Ion Antonescu l-a apărat în toate situațiile. Sub egida lui Ion Antonescu, Mihai Antonescu era vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Interne. Nu, nu era între ei niciun grad de rudenie, repet, nicio picătură de sânge.

/Aici am provocat un joc de cuvinte de genul: „Da, între noi și vecinii noștri există o puternică legătură de sânge. Bălți de sânge pe care ni l-am vărsat reciproc.”/

Revin, domnilor și, cum spunea Antonescu însuși, l-a lăsat pe Mihai Antonescu să trateze cu Ciano, ministrul de Externe al Italiei, despre o ieșire concomitentă din Axă a României și Italiei, în 1943. Pentru lucrul ăsta, Ciano a fost împușcat de socrul său, Mussolini, iar lui Ion Antonescu, Hitler i-a servit dosarele, pentru a-l da afară pe Mihai Antonescu și n-a ținut. Antonescu n-a vrut să-l dea afară.

Delegațiile pe care pe care le-au trimis partidele...Vișoianu și ceilalți, în străinătate, erau plecate cu pașaport dat către toată lumea, nu umblau brambura și făceau două jocuri: pentru Opoziție și pentru Antonescu. Eu nu vreau să-l apăr pe Antonescu.

Iată încă o problemă: cea a prizonierilor de război. Domnilor, România a avut 100 000 de prizonieri sovietici. Dintre aceștia, în timpul războiului, au murit 5 000 de pe urma bolilor, accidentelor, rănilor etc., un procentaj de 5%, care este de înțeles.

Cum s-au purtat românii, autoritățile române cu prizonierii sovietici?

Soldaților li s-a dat hrana soldaților români. Toți au locuit în barăci sau în case zidite și li s-au asigurat schimburi, lenjerie, o dată pe săptămână, și baia caldă, o dată pe săptămână. Tatăl meu a fost prizonier la ruși, nu am să mă apuc acum să vă spun... Apoi, ofițerii sovietici au avut hrana ofițerilor români, dar n-au avut indemnizație, n-au primit salarii și salariul corespunzător ofițerului român. De ce? Vă spun că rușii nu au aderat la hotărârea de la Haga din 1924...pentru că rușii nu au aderat la hotărârea privitoare la regimul prizonierilor de război și de aceea n-au primit, repet, salariul de ofițer, dar, în rest, au avut tot respectul. Ba, mai mult, prizonierii care vroiau s-o ducă și mai bine, puteau să lucreze în specialitatea lor, primind jumătate din salariu. La Titan-Călan, prizonierii munceau cot la cot cu muncitorii români, împărțind munca cu ei. Au mai mârâit polițiștii, pe ici, pe colo, însă era limpede"/ aici urmează un text pe care nu l-am putut descifra întocmai/. „Mie îmi spuneau muncitorii din Călan cam așa: <<Lucram alături de Ivan. Ivan ăsta era un mâncău, nevastă-mea știa că nu-i ajunge mîncarea de acolo și mai pune și pentru el o bucată.>>.

Pe de altă parte, au fost închiriați unor moșieri, dar cu contracte clare privitoare la hrană, la condiții igienice... Am avut în mână un document de la Peștera sau de la Mircea Vodă, oricum, dintr-un sat dobrogean, prin care un moșier, Moțoi, nu-și respectase angajamentele în legătură cu prizonierii, motiv pentru care autoritățile și-au retras prizonierii.”

/Aici urmează două confesiuni pe care nu le-am putut descifra în totalul lor. Rețin că era vorba despre ce se putea spune și ce nu. Pe de altă parte, îmi aminteam scene din copilărie, în care prizonierii ruși erau, la mine în sat, realmente, stăpânii satului./

„Și, acum, vă rog să nu scrieți. Eu voi încerca să vorbesc, vorba ăluia <<Dom'le, nu că nu știu ce vă spun, dar nu știu cât să vă spun și cum, din ceea ce știu.>> Oricum, rușii erau stăpânii satelor, din toate punctele de vedere.

Domnilor, în legătură cu prizonierii englezi. Aceștia, în România, erau puțini, de ordinul câtorva sute - dintre spioni și dintre aviatorii căzuți întâmplător -. Pentru că aviatorii englezi erau cam de 50 de ori mai buni decât cei americani, iar cei americani, în partea finală a războiului, erau cam de 20 de ori mai buni decât japonezii. Iar românii erau mai buni decât toți ceilalți la un loc.”

/Și urmează niște comparații între aviatorii diverselor armate din al Doilea Război Mondial, eu susținând ceea ce citisem în Inimi cât să cuprindă cerul patriei./

„Să știți că acești prizonieri englezi primeau salariul corespunzător funcției lor în armata română. Ei erau ținuți într-o foarte mare siguranță, pentru că nemții vroiau să li-i dăm măcar pentru interogatoriu. N-am cedat cererii. Mai mult decât atât, noi i-am prins, știam de instalațiile lor de vorbire și de ascultare. Și, întrucât statul nostru nu avea mașinării sofisticate, noi îi

foloseam pe ei în discuțiile dintre noi și Puterile Aliate. Deci, spionul englez, care fusese funcționar în România 20 de ani, trăia, vedeți bine, la Prefectura Poliției Capitalei: <<Să știți că mâine seară avem de discutat cu ai voștri. Uite textul pe care trebuie să-l codifice...>>

Prizonierii americani erau mulți, cu totul sunt de ordinul miilor. Stupefacția lor - au fost niște copii, la urma urmei -, căzuți din cer, după ce ne-au bombardat teritoriul, faptul că au fost primiți de țărani români a fost, pentru ei, un paradox fantastic. Deci, cu 10 minute înainte, bombardaseră, le-a sărit puțintel avionul în aer și au căzut cu parașuta pe un câmp. Oamenii i-au păzit, le-au dat de mâncare, i-au pansat și i-au încredințat jandarmilor, ca să nu cadă pe mâinile nemților. A fost un timp de neînțeles pentru ei, pentru aviatorii americani. După aceea, au fost trimiși în niște lagăre cu condiții foarte bune, din toate punctele de vedere, cu posibilitatea de a avea legături cu Crucea Roșie și cu familiile lor. A fost o chestie fără precedent, o chestie de neînțeles. Au fost vizitați de Martha Bibescu, de Regina Mamă Elena și de regele Mihai, care, mersi, știau englezește. Prizonierii o duceau bine din toate punctele de vedere, cu hrană excepțională, cu terenuri de sport. Da, și cu șampanie. Corespondența lor arată, pur și simplu, că au fost stupefiați de modul în care au fost primiți în România. Și ei au primit salarii conform gradelor lor. Mai mult decât atât, toți soldații și ofițerii morți, indiferent de situația lor, au fost înmormântați cu onoruri militare de armata lor - a noastră? - Ceva extraordinar.

Domnilor, respectuos îmi permit să spun să nu trag o concluzie privitoare la caracterul dictaturii << militare fasciste >> a lui Antonescu."

**LESSON ABOUT ANTONESCU
„MIRCEA CEL BĂTRÂN” HIGHSCHOOL
FROM CONSTANȚA – 1988/1989
Abstract**

The present material is a lesson, part of a series presented by the author, who was a teacher at „Mircea cel Bătrân” Highschool. Out of any book or political material, the author presented to the pupils aspects of the political regime from Romania in 1941-1944 and the personality of the General and Marshal Ion Antonescu. The lesson was dangerous for the one who presented it in this way. This is why, naive and cautious, he uses against his habit, several times the phrase „Esteemed comrades”. Anyhow, the fact that it is published today – the author keeps the secretly recorded audio tape of a pupil of that time – it is a proof that, maybe, now and then the truth could have been said about absolute taboo issues like the war with the Russians,

the prisoners of war, the Jewish issue – which became today, in view of some, neither more or less than a Romanian holocaust.

Keywords: lesson, history, Ion Antonescu, concentration camps, prisoners, „Mircea cel Bătrân” High school Constanța.